

cheta kieruje do uczniów pytania, które wymagają od nich ustosunkowania się do rozpatrywanego przypadku. Celem tych pytań jest pomoc uczniom w zrozumieniu sytuacji i podjęciu właściwych decyzji. Następnym etapem metody jest sprecyzowanie przez uczniów odpowiedzi na postawione zagadnienia. Może odbywać się to indywidualnie lub w grupach. Jest to jednak samodzielna praca uczniów, podczas której muszą wniknąć w głąb sytuacji i rozważając argumenty „za” i „przeciw” podać swoją decyzję oraz argumenty uzasadniające ją. Po takich ustaleniach następuje weryfikacja

poglądów na forum klasy – omówienie wyników pracy wraz z dyskusją na temat tego, czy podjęta decyzja jest właściwa i jakie będą jej konsekwencje. Na zakończenie należy podsumować całość katechezy (dokonuje tego katecheta), a także wyciągnąć wnioski dla życia (np. poprzez zadanie pytania: czego nauczyła nas ta konkretna sytuacja?)⁶⁸.

Metoda sytuacyjna jest ciekawa i angażująca uczniów, ale zarazem trudna w przygotowaniu, bowiem wymaga dobrego przygotowania pracy przez katechetę oraz spełnienia pewnych warunków. Po pierwsze trzeba trafnie dobrać przykład

Ks. Stanisław Łabendowicz

Metody pracy zespołowej w katechezie

Współczesne systemy dydaktyczne stawiają sobie za cel ukształtowanie młodego człowieka jako osobę twórczą, zaangażowaną w proces przemiany świata. Nastawienie jest na „człowieka myślącego”, odpowiedzialnego za siebie i innych, aktywnie uczestniczącego w życiu społecznym pełnego inicjatywy poszukującego ciągle nowych rozwiązań dla rozwoju współczesnego życia. Aktywność można określić jako potencjalną gotowość do działania, wyrażającą się w różnych jego formach. Aktywność to sposobność do podejmowania inicjatywy, czynny udział w czymś. Mamy tu do czynienia z zasadą aktywizacji w

procesie nauczania. Czynnemu wprowadzaniu uczniów w tajemnice wiary doskonale służy praca w grupach, wymagająca korzystania ze wszystkich kanałów komunikacyjnych (słuchanie, mówienie, czytanie, pisanie). Uczenie oparte na zasadach współpracy sprawia, że uczniowie rozwijają swoje umiejętności komunikacji i formułowania myśli. Rozmawianie w małych grupach na temat wiary chrześcijańskiej aktywizuje wszystkich uczestników, gdyż wspólnie dokonują analizy otrzymanego zadania i ustalają metody rozwiązania problemu, po czym przedstawiają innym efekt pracy swojej grupy i dokonują samooceny przeprowadzonej pracy.

szawa 1974; E. Osewska, *Odmiany i techniki dyskusji dydaktycznej*, w: *Aktywizacja w katechezie – Szansa czy zagrożenie?*, red. R. Chałupniak, J. Kostorz, W. Spyra, Opole 2002, s. 109-128.

1. Metoda poszukiwania w grupach

Praca grupowa ma wiele zalet, ale by spełniła oczekiwania katechetów i uczniów – musi być dobrze zaplanowana i zorganizowana. Przez „poszukiwanie w grupach” rozumiemy metodę, za pomocą której wszyscy uczniowie, podzieleni na grupy, pod kierunkiem katechety dążą do wypracowania lub pogłębienia określonych treści katechezy. Praca tą metodą polega na wyodrębnieniu spośród całej klasy kilku zespołów (każdy liczy od 4 do 6 osób). Grupy mogą pracować nad tym samym problemem lub nad jego częściami¹. Skład grupy może być dobierany przez katechetę lub tworzyć się w sposób całkowicie wolny. Przed rozpoczęciem pracy w zespołach katecheta wyjaśnia, na czym będzie ona polegała. Może to być także uczynione na piśmie i wtedy każda grupa otrzymuje kartkę np. z tekstem i polecenie: „Przeczytaj tekst i odpowiedź na następujące pytania...”. Następnie katecheta wyznacza czas pracy. W czasie pracy grup katecheta powinien przechodzić od grupy do grupy, przypatrywać się pracy, a gdy istnieje taka potrzeba udzielać dodatkowych wskazówek. Katecheta powinien przestrzegać czasu wykonywanych czynności, a gdy jego limit kończy się przerwać pracę². W czasie pracy w grupach powinno stosować się tzw. „zasady pracy w grupie”. Zasady te powinni poznać uczniowie przed przystąpieniem do pracy tą metodą. Oto niektóre zasady:

- współpracujemy ze sobą, a każdy w grupie ma określone obowiązki;
- słuchamy siebie nawzajem;
- nie oceniamy, nie krytykujemy wypowiedzi;
- mówimy we własnym imieniu, krót-

ko i na temat;

- szanujemy wypowiedzi innych i nie przerywamy, gdy ktoś mówi oraz nie przekrzykujemy się;
- przestrzegamy czasu pracy w grupie;
- zwracamy się do siebie po imieniu;
- potrafimy bronić własnego zdania, ale odnosimy się z szacunkiem do zdania innych.

Rozpoczęcie poszukiwań i postawienie pytań.

Katecheta zbiera wszystkich uczniów i proponuje im wspólne rozwiązanie jakiegoś problemu. Jeśli zajdzie taka potrzeba wyjaśnia dokładniej pytanie oraz ilustruje odpowiednimi pytaniami. Dyskusja w grupach powinna być ukierunkowana i skoncentrowana wokół problemu i ma prowadzić do zamierzonych rozwiązań.

Dyskusja w grupach.

Katecheta dzieli uczniów na mniejsze grupy, składające się co najwyżej z pięciu lub sześciu osób. Poszczególnej grupie przewodniczy jeden z uczniów, którego zadaniem jest zanotowanie całej dyskusji. Można tę funkcję rozłożyć na dwie osoby: na przewodniczącego i sekretarza. Dobrą jest rzeczą, aby kierownicy grupy zmieniali się, tak aby każdy z uczniów mógł tę funkcję pełnić. Każdy z członków grupy, wyraża pogląd będący przedmiotem wspólnej dyskusji. Należy wymagać, by każdy z uczniów zaangażował się w sposób czynny w rozwiązanie problemu, a jednocześnie umiał wysłuchać zdania drugiego i uszanować je. Dyskusja ta ma dać każdemu możliwość wypowiedzenia się. Każdy ma wypowiedzieć swoje własne zdanie, swoją własną opinię na dany temat, po prostu ma powiedzieć, co na ten temat myśli. Zadaniem kierownika grupy jest pobudzać

¹ Por. S. Kulpaczyński, *Formy aktywizacji katechezy*, „Roczniki Teologiczne” 6 (1982), s. 81-82.

² Tamże, s. 83; por. B. Twardzicki, *Katechetyka formalna w służbie wiary*, Przemyśl 2001, s. 197-198.

uczestników do wypowiedzenia się. Zadaniem zaś sekretarza jest zanotowanie tych wypowiedzi.

Debata generalna.

Sekretarze poszczególnych grup zdają sprawę z dyskusji we własnych grupach oraz przedstawiają wyniki, do których w czasie dyskusji doszli. Należy żądać, aby w tych sprawozdaniach podawano tylko rzeczy najistotniejsze oraz by nie powtarzano tego, co zostało już przez innych powiedziane.

Katecheta stara się wynotować elementy najistotniejsze z tych dyskusji (najlepiej na tablicy). Rozpoczyna się teraz nad nimi dyskusja generalna. Należy uważać, aby ta dyskusja rzeczywiście dotyczyła tych wyeksponowanych elementów, a nie elementów ubocznych i drugorzędnych.

Przy końcu tej dyskusji generalnej, katecheta dokonuje syntezy, czyli streszczenia całej dyskusji, a następnie konkluzji. Konkluzja polega na tym, aby w formie jasnej i przejrzystej przekazać uczniom rezultaty ich wspólnych poszukiwań. Jeśli dyskusja nie wyjaśniła wszystkich momentów, jeśli pozostały jeszcze sprawy lub zagadnienia nie-
tknięte lub nierozwiązane, zadaniem katechety jest je wyjaśnić oraz naprowadzić elementy nowe, tak aby uczniowie mogli otrzymać przy końcu katechezy nie zlepek luźnych zdań i sądów, lecz doktrynę zwartą i przejrzystą.

Podsumowanie i wyciągnięcie wniosków.

Jest to metoda, która wymaga wysokich umiejętności ze strony katechety i osiągniętej już pewnej dojrzałości ze strony uczniów (pewnego wyrobienia i przygotowania). Nie można jej używać w równym stopniu ze wszystkimi

grupami. Nie nadaje się ona zwłaszcza do grup młodszych lub mniej zgranych między sobą i do zbyt licznych. Zdaje natomiast dobrze egzamin wśród młodzieży starszej, począwszy od 16-17 roku życia, zwłaszcza wśród młodzieży o wykształceniu humanistycznym (licea ogólnokształcące). Również nie każdy temat nadaje się do tego, aby móc zastosować tę metodę.

Wartość tej metody polega na tym, że:

- poszukiwanie w grupach jest to trudna metoda, która wymaga od uczniów umiejętności pracy z innymi, a więc powinna być stosowana w starszych klasach. Nie powinno się jej stosować w grupach mniej zgranych między sobą, a także zbyt licznych klasach. Również nie każdy temat nadaje się do tego, aby móc zastosować tę metodę. Wartość tej metody polega na tym, że prawda wiary, którą przekazuje się uczniom, jest rezultatem wspólnych poszukiwań, a nie wynikiem procesu umoralniania. Przyjmuje się ją nie jako coś gotowego, ale jako wspólne rozwiązanie problemu, który nurtował uczniów. Poprzez taki sposób pracy kształtuje się w uczniach postawę wiary i miłości chrześcijańskiej³.

- uczniowie uczą się otwarcia na orędzie chrześcijańskie, uważnego wsłuchiwanie się w słowa Chrystusa, przyjmowania ich i wcielania we własne życie. Samodzielna praca wciąga i angażuje uczniów w katechezę i w problematykę religijną podczas niej dyskutowaną. Jednocześnie mobilizuje i uczy czynnego uczestnictwa w życiu Kościoła, zmusza do refleksji, wymaga osobowego świadectwa, a przede wszystkim przyzwyczajają uczniów do otwartego i poprawnego wyrażania swoich poglądów religijnych⁴.

- praca w grupie uczy szacunku do cudzego zdania i poglądu oraz roz-

³ Por. S. Kulpaczyński, *Formy...*, s. 83.

⁴ Por. M. Śnieżyński, *Zarys dydaktyki dialogu*, Kraków 1997, s. 240-241.

⁵ Por. S. Kulpaczyński, *Formy...*, s. 83; H. Hamer, *Klucz do efektywności nauczania. Poradnik dla na-*

wija ducha dialogu, zachęca również do refleksji. W małej grupie uczniowi łatwiej poczuć się podmiotem, a nie tylko przedmiotem, a to aktywizuje wszystkich członków grupy. Wymiana doświadczeń staje się bodźcem do szukania właściwych dróg rozwiązania problemu. Wspólne rozmowy prowadzą do wewnętrznego przyjęcia wartości, natomiast propozycje i decyzje podjęte wspólnie stają się bardziej zobowiązujące⁵.

– uczniowie pracując w grupie lepiej poznają innych i samych siebie. Praca w grupach jest zatem polecana z wielu przyczyn, a „jej walory tkwią i w tym, iż odpowiada ona podstawowym założeniom kształcenia i przyspiesza dojrzewanie społeczne, kształtuje charakter, jest wstępnym sprawdzianem przygotowania do udziału w życiu społecznym”⁶.

– prawda wiary, którą się uczniom przekazuje, jest rezultatem wspólnych poszukiwań, a nie wynikiem procesu udoktryniania. Przyjmuje się ją nie jako coś gotowego, ale jako wspólne rozwiązanie problemu, który ich nurtował;

– wciąga i angażuje uczniów w katechezę i w problematykę religijną podczas niej dyskutowaną. Zaprawia do czynnego uczestnictwa w życiu Kościoła, zmusza do refleksji, wymaga osobowego świadectwa, a nade wszystkim przyzwyczaja uczniów do otwartego i poprawnego wyrażania swych poglądów religijnych;

– w każdej grupie należy wyznaczyć:

- kierownika grupy – lidera,
- sekretarza do zapisu,
- strażnika ciszy,
- łącznika – osobę do kontaktu z katechetą.

– metodę tę można zastosować również przy innych formach pracy.

W małej grupie łatwiej poczuć się podmiotem, a nie tylko przedmiotem. Wymiana doświadczeń staje się bodźcem

do szukania właściwych dróg rozwiązania problemu. Wspólne rozmowy prowadzą do wewnętrznego przyjęcia wartości, natomiast propozycje i decyzje podjęte wspólnie stają się bardziej zobowiązujące. Grupa często pobudza do przeżycia i pogłębiania wiedzy religijnej.

2. Metoda pracy zespołami kierowanymi

Najczęściej stosujemy w katechezie metodę pracy lub „poszukiwania” w grupach. Praca „zespołami kierowanymi” jest zbliżona do metody pracy w grupach. Przez „poszukiwanie w grupach” rozumiemy metodę, za pomocą której wszyscy uczniowie podzieleni na grupy, pod kierunkiem katechety dążą do wypracowania lub pogłębienia określonych treści. Katecheta dzieli uczniów na mniejsze grupy, składające się co najwyżej z siedmiu lub ośmiu osób. Poszczególnej grupie przewodniczy jeden z uczniów, którego zadaniem jest kierowanie dyskusją i zanotowanie treści dyskusji. Niekiedy tę funkcję rozkłada się na dwie osoby: na przewodniczącego i sekretarza. Natomiast zespoły kierowane powstają celem włączenia do katechezy wszystkich uczestników spotkania, tak aby każdy mógł przewodniczyć w grupie i podejmować zadania wyznaczone przez katechetę. Wszyscy stają się w czasie spotkania kierownikami zespołów, którymi z kolei kieruje katecheta.

Tworzenie zespołów.

Po modlitwie wstępnej uświadamiającej obecność Chrystusa w naszym spotkaniu katechetycznym i wzbudzeniu motywacji oraz niezbędnych czynnościach organizacyjnych katecheta zapowiada, że dzisiejszą katechezę przeprowadzimy metodą „zespołów kie-

uczycieli, Warszawa 1994, s. 111-116.

⁶ B. Twardzicki, *Katechetyka...*, s. 202.

⁷ Por. J. Bartecki, *Aktywizacja procesu nauczania*, Warszawa 1958, s. 428.

rowanych”, dlatego utworzymy zespoły cztero- lub pięcioosobowe. Ażeby praca w takich małych zespołach okazała się skuteczna, należy tak dobrać do nich uczniów, aby żaden z zespołów nie wyróżniał się swoim składem ani zbyt korzystnie ani niekorzystnie. Zespoły powinny być równoważne między sobą. Taki skład zespołów pozwoli na zorganizowanie między nimi uczciwego współzawodnictwa⁷. Ważne jest również rozmieszczenie zespołów w klasie tak, aby sobie wzajemnie nie przeszkadzały.

Przebieg katechezy – praca zespołami

Po sformowaniu zespołów katecheta poleca, aby każdy w zespole obrał jakąś literę poczynając od A, B, C, D, E. Niewątpliwie jest to moment zabawy, ale trwa bardzo krótko bowiem katecheta zaprasza do siebie wszystkie osoby z poszczególnych zespołów na literę A. Zaproszone osoby spotykają się z katechetą np. blisko tablicy i starają się skupić wokół niego tak, aby usłyszeć, jakie mają zadanie do wykonania, dlatego powinni uważać bowiem katecheta mówi cicho, by inni uczestnicy nie słyszeli. Po przekazaniu zadania ustnie lub na kartkach osoby powracają do zespołów i zaczyna się poszukiwanie rozwiązania. Katecheta określa czas pracy i prosi o możliwie spokojną pracę w zespołach. Należy wymagać, by każdy z uczniów zaangażował się w sposób czynny w rozwiązanie problemu, a jednocześnie umiał wysłuchać zdania drugiego i uszanować je. Dyskusja ta ma dać każdemu możliwość wypowiedzenia się. Zadaniem kierownika zespołu jest pobudzać uczestników do wypowiedzenia się i zanotowanie ich wypowiedzi, a następnie prezentacja wniosków na forum ogólnym. Następnie po wydobyciu wniosków z poszczególnych zespołów katecheta dokonuje krótkiego podsumowania tej części pracy i zaprasza kolejne osoby

na literę B itd.

Przy końcu pracy zespołowej katecheta dokonuje syntezy, czyli streszczenia całej dyskusji, a następnie konkluzji. Konkluzja polega na tym, aby w formie jasnej i przejrzystej przekazać uczniom rezultaty ich wspólnych poszukiwań. Wskazane jest, aby wnioski wyprowadzili sami katechizowani. Jeśli dyskusja nie wyjaśniła wszystkich momentów, jeśli pozostały jeszcze sprawy lub zagadnienia nietknięte lub nierozwiązane, zadaniem katechety jest je wyjaśnić oraz podać elementy nowe, tak aby uczniowie mogli otrzymać przy końcu katechezy nie zlepek luźnych zdań i sądów, lecz doktrynę zwartą i przejrzystą. W ten sposób całość katechezy jest przeprowadzona w sposób poszukujący poczynając od postawienia problemu, przez podanie tekstów biblijnych oraz innych dokumentów Kościoła, aż do ułożenia modlitwy i zaproponowania zadania domowego.

Podsumowanie i wyciągnięcie wniosków:

– W małej grupie łatwiej poczuć się podmiotem, a nie tylko przedmiotem, bowiem każdy z uczestników jest dowartościowany. Podjęta wymiana doświadczeń staje się bodźcem do szukania właściwych dróg rozwiązania dla podobnych problemów w codziennym życiu. Wspólne rozmowy prowadzą do wewnętrznego przyjęcia wartości, natomiast propozycje i decyzje podjęte wspólnie stają się bardziej zobowiązujące. Grupa często pobudza do zdobywania i pogłębiania potrzebnej wiedzy religijnej;

– Prawda wiary, którą się uczniom przekazuje, jest rezultatem wspólnych poszukiwań, a nie wynikiem procesu udoktryniania. Przyjmuje się ją nie jako coś gotowego, ale jako wspólne rozwiązanie problemu, który ich nurtował;

– Metoda pracy zespołami kierowanymi kształtuje postawę wiary i miłości chrześcijańskiej. Uczy się uczniów

otwarcia na orędzie chrześcijańskie, uważnego wsłuchiwania się w słowa Chrystusa, przyjmowania ich i wcielania we własne życie;

– Metoda wciąga i angażuje uczniów w katechezę i w problematykę religijną podczas niej dyskutowaną. Zaprawia do czynnego uczestnictwa w życiu Kościoła, zmusza do refleksji, wymaga osobowego świadectwa, a nade wszystko przyzwyczajają uczniów do otwartego i poprawnego wyrażania swych poglądów religijnych;

– Metoda uczy szacunku do cudzego zdania i poglądu oraz rozwija ducha dialogu. Nie należy nadużywać tej metody, ale stosować proporcjonalnie do innych, ponieważ dzieci uwielbiają nowości i

odmiany;

– Należy uatrakcyjnić sposób dzielenia na grupy, by ograniczyć do minimum stratę czasu i pobudzić intelektualnie i emocjonalnie uczniów np. poprzez przydział literowy A B C D E;

– Polecenia zawsze należy zapisać na kartkach i wręczyć je uczniom. Informacje należy zapisać także na tablicy, by cała klasa została poinformowana o zadaniach wszystkich grup. Zapis przeniesiony do zeszytu ucznia może być formą notatki;

– Każdej grupie lepiej jest przydzielić inne zadanie – nawet, jeżeli uczniowie nie wykonają go dobrze, to i tak będzie to lepsze niż powielanie tych samych lub podobnych rezultatów pracy;

– Należy stale obserwować pracę
